

मदाने गाउँपालिका

गुल्मी जिल्ला, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

मदाने राजपत्र

वर्ष : ५

अंक : १

भाग १

गाउँपालिका कार्यालयबाट मिति २०७८ श्रावण १ गते मदाने गाउँपालिका शिक्षा ऐन, २०७८ सार्वजनिक जानकारीको लागि देहाए वमोजिम प्रकाशन गरिएको छ ।

आज्ञाले

रुद्र बहादुर पछाई

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सभाबाट स्वीकृत मिति :-

२०७८।०३।०९

मदाने गाउँपालिका
पुर्कोटदह, गुल्मी
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

मदाने गाउँपालिका शिक्षा ऐन, २०७८

मदाने गाउँपालिका शिक्षा ऐन २०७८ १

मदाने गाउँपालिका पुर्कोटदह, गुल्मी, लुम्बिनी प्रदेश

प्रस्तावना:-

नेपालको संविधानमा आधारभूत र माध्यमिक तहको शिक्षाको सम्पूर्ण जिम्मेवारी स्थानीय सरकारलाई हस्तान्तरण गरेकोले मदाने गाउँपालिका क्षेत्रभित्र स्थापना भई सञ्चालन भैरहेका र हुने विद्यालय लगायत अन्य शैक्षिक संस्थाहरूको व्यवस्थापनमा सुधार गरी सबै बालबालिकाको विद्यालयको शिक्षा पाउने मौलिक हकको सम्मान गर्दै गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सबै बालबालिकाहरूको लागि क्रमशः अनिवार्य, निशुल्क, गुणस्तरीय र सान्दर्भिक विद्यालय शिक्षाको व्यवस्था मार्फत सक्षम नागरिकको माध्यमबाट राष्ट्र निर्माणको आधार तयार पार्न वान्छनीय भएकोले, नेपालको संविधान र स्थानीय सरकार संचालन ऐनले दिएको अधिकार प्रयोग गरी मदाने गाउँपालिकाको गाउँ सभाले यो ऐन बनाएको हो ।

परिच्छेद- १

प्रारम्भिक १. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

(१) यस ऐनको नाम “ मदाने गाउँपालिका शिक्षा ऐन, २०७८” रहेको छ ।

(२) यो ऐन मदाने गाउँपालिका भर लागू हुनेछ ।

(३) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थनलागेमा यस ऐनमा,

(क) 'आधारभूत शिक्षा' भन्नाले प्रारम्भिक बालशिक्षा देखि कक्षा आठसम्म दिइने शिक्षा सम्झनु पर्छ ।

(ख) 'माध्यमिक शिक्षा' भन्नाले कक्षा नौ देखि कक्षा बाह्रसम्म दिइने शिक्षा सम्झनु पर्छ ।

(ग) 'गाउँपालिका' भन्नाले मदाने गाउँपालिका सम्झनु पर्छ ।

(घ) 'विशेष शिक्षा' भन्नाले दृष्टि विहिन, बहिरा, अटिज्म, बौद्धिक अपाङ्गता, सुस्तश्रवण वा अशक्त शारीरिक अपाङ्गता भएका बाल बालिकालाई छुट्टै समूहमा राखी दिइने शिक्षा सम्झनु पर्छ ।

(ङ) 'विद्यालय शिक्षा' भन्नाले आधारभूत र माध्यमिक दुवै शिक्षा सम्झनु पर्छ ।

(च) 'प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा' भन्नाले प्राविधिक ज्ञान सीप तथा विषयवस्तुको सिकाई गरी प्रविधि र व्यवसायको शिक्षा प्रदान गर्न कक्षा नौ देखि कक्षा बाह्रसम्म अध्यापन गराइने शिक्षालाई सम्झनु पर्छ ।

(छ) 'सामुदायिक विद्यालय' भन्नाले समुदायको पहलमा स्थापना गरीएको गैर नाफामूलक नेपाल सरकारबाट नियमित रूपमा अनुदान पाउने गरी अनुमति वा स्वीकृत प्राप्त विद्यालय सम्झनु पर्छ । यो शब्दले धार्मिक विद्यालय (गुम्वा, गुरुकूल र मन्दिर) समेतलाई जनाउने छ ।

(ज) 'संस्थागत विद्यालय' भन्नाले निजी पहलमा स्थापना गरीएका नेपाल सरकारबाट नियमित रूपमा अनुदान नपाउने गरी अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालय सम्झनु पर्छ ।

(झ) 'सहकारी विद्यालय' भन्नाले सहकारी संस्थाको पहलमा कानून बमोजिम सञ्चालन अनुमति प्राप्त विद्यालय सम्झनु पर्छ ।

(ञ) 'कर्मचारी' भन्नाले सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक बाहेकका अन्य कर्मचारी सम्झनु पर्छ ।

(ट) 'तोकिएको' वा 'तोकिए बमोजिम' भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।

(ठ) 'अनुमति' भन्नाले नेपाल सरकार वा गाउँपालिकाले स्थायी स्वीकृति प्रदान गरी नसकेको कुनै तोकिएको ठाउँ वा क्षेत्रमा विद्यालय खोल्न वा कक्षा थप गर्न दिएको अस्थायी स्वीकृतिलाई जनाउँछ ।

(ड) 'निशुल्क शिक्षा' भन्नाले तोकिएको शिर्षकहरूमा कुनै शुल्क लिन नपाउने गरी व्यवस्थापन गरीएको शिक्षा सम्झनु पर्छ । यो व्यवस्थाले नेपालको संविधानको धारा ३९ को उपधारा २ बमोजिम बालबालिकाको शिक्षाको लागि परिवारको दायित्व तोक्ने गरी गाउँपालिकाले कानून बनाउन बन्देज लगाएको मानिने छैन ।

(ढ) 'आवासीय विद्यालय' भन्नाले नेपाल सरकार वा गाउँपालिकाबाट आवासीय विद्यालयको रूपमा स्वीकृति प्रदान गरीएको विद्यालयलाई जनाउँछ ।

(ण) 'शैक्षिक गुठी' भन्नाले विद्यालय सञ्चालन गर्नको लागि कुनै व्यक्तिले नाफा नलिने उद्देश्यले स्थापना गरेको सार्वजनिक वा निजी गुठी सम्झनु पर्छ ।

(त) 'स्थायी आवासीय अनुमती' भन्नाले विदेशी मुलुकले कुनै शर्त तोकी वा सो मुलुकमा स्थायी रुपमा बसोबास गर्न पाउने गरी नेपाली नागरीकलाई उपलब्ध गराएको डाइभर्सिटी इमिग्रेशन भिसा (डि.भी.), परमानेन्ट रेजिडेन्ट भिसा (पी.आर.) वा ग्रीन कार्ड सम्झनु पर्छ र सो शब्दले नेपाली नागरीक लाई विदेशमा स्थायी रुपमा बसोबास गर्न दिइएको जुनसुकै नामको स्थायी आवासीय अनुमति समेतलाई जनाउँ छ ।

(थ) 'प्रारम्भिक बाललिक्षा' भन्नाले चार वर्ष उमेर पुरा गरेका बालबालिकालाई एक वर्षको प्राथमिक शिक्षा दिइने विद्यालय सम्झनु पर्छ ।

(द) 'शिक्षक छनौट समिती' भन्नाले स्वीकृत दरबन्दी तथा थप अनुदान (राहत) कोटामा अस्थायी वा करारमा शिक्षक तथा कर्मचारी नियुक्तिको सिफारिस गर्न गठन हुने शिक्षक छनौट समितिलाई सम्झनु पर्छ ।

(ध) 'समावेशी शिक्षा' भन्नाले दृष्टिविहिन, न्युन दृष्टियुक्त, बहिरा, सुस्त श्रवण, अटिज्म, बौद्धिक, शारिरीक वा अन्य अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई नियमित शैक्षिक पद्धतिको अधिनमा रही दिइने शिक्षा सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद- २

विद्यालयको स्थापना, कक्षा थप, पुर्वाधार, समायोजन र बन्द तथा सिकाइ केन्द्र सम्बन्धी व्यवस्था

३. विद्यालय खोल्न वा कक्षा थप गर्न अनुमतिलिनु पर्ने:

(१) कसैले विद्यालय खोल्न वा कक्षा थप गर्न चाहेमातोकिएको पुर्वाधार पूरा गरी वडा समितिको सिफारिस सहित शैक्षिक सत्र सुरु हुनु भन्दा चार महिना अगावै गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयमा निवेदन दिनु पर्ने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त निवेदन उपर गाउँकार्यपालिकाको कार्यालयले आवश्यक जाँचबुझ गरी संघीय, प्रादेशिक कानून र गाउँपालिकाले तोकेको शर्त बन्देज पालना गर्ने गरी गाउँ शिक्षा समितिको निर्णयानुसार तोकिएको अधिकारीले अनुमति दिनेछ ।

(३) यो दफा प्रारम्भ हुदाँका बखत कम्पनीको रुपमा सञ्चालित कुनै विद्यालय कम्पनी खारेज गरी संघीय र प्रादेशिक कानूनमा भएको व्यवस्था अनुसार शैक्षिक गुठी वा सहकारीमा रुपान्तरित हुन सक्ने छ ।

(४) उपदफा (२) र (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायका विद्यालयलाई शैक्षिक गुठीको रुपमा सञ्चालन गर्न पाउने गरी अनुमति वा स्वीकृतिको लागि सिफारिस दिइने छैन।

(क) सरकारी वा सार्वजनिक भवन वा सार्वजनिक जग्गामा भवन बनाई सञ्चालन भएका विद्यालय,

(ख) कुनै व्यक्ति वा संस्थाले विद्यालयको नाममा भवन वा जग्गा दानदातव्य दिएकोमा सो भवनमा वा त्यस्तो जग्गामा भवन बनाई सञ्चालन भएको विद्यालय ।

(५) संघीय तथा प्रादेशिक कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा बाहेक यस ऐन वा अन्य प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि शैक्षिक गुठी अन्तर्गत विद्यालय सञ्चालन गर्दा देहाय बमोजिम गर्नुपर्नेछ:

(क) शैक्षिक गुठी सञ्चालन गर्दा सार्वजनिक गुठी भए कम्तीमा पाँचजना र निजी गुठी भए कम्तीमा तीनजना सदस्य भएको संगठित संस्था हुनु पर्ने,

(ख) शैक्षिक गुठीको आय व्ययको सेस्ता तोकिए बमोजिम तयार गरी मान्यताप्राप्त लेखा परीक्षकबाट लेखापरीक्षण गराउनु पर्ने,

(ग) शैक्षिक गुठीको तत्काल कायम रहेका पदाधिकारीले आफ्नो जीवनकालमै वा शेषपछि गुठीयारको रुपमा काम गर्ने आफ्नो उत्तराधिकारी तोक्न सक्ने छ । तर सार्वजनिक शैक्षिक गुठीको हकमा त्यस्तो उत्तराधिकारी तोकदा संघीय र प्रादेशिक कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएकोमा बाहेक गाउँपालिकाको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

(६) संघीय कानून अनुसार कुनै विदेशी शिक्षण संस्थासंग सम्बन्धन गर्ने गरी नेपाल सरकारले विद्यालय खोल्न अनुमति वा स्वीकृति दिई सञ्चालन भएको विद्यालयको सञ्चालन संघीय कानून अनुसार हुने छ तर ती विद्यालयहरूको अनुगमन, निरीक्षण र आधारभूत तहको परीक्षार्थीको मूल्याङ्कन गाउँपालिकाबाट हुनेछ ।

(७) प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको योजना तर्जुमा सञ्चालन अनुमति र नियमन तोकिए बमोजिम हुने छ ।

(८) विद्यालयको सञ्चालन तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४ विद्यालय खोल्नका लागि पुर्वाधार तयार गर्नु पर्ने:

- (१) सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरूले पूरा गर्नु पर्ने पूर्वाधारहरू तोकिए बमोजिम हुने छ । प्रचलित कानून अनुसार तोकिएको पूर्वाधार तयार नहुँदासम्म विद्यालयहरूलाई सञ्चालनको लागि अनुमति दिइने छैन । (२) यो ऐन जारी हुदाँ सञ्चालनमा रहेका संस्थागत विद्यालयहरूको पूर्वाधार तोकिएको अवधिभित्र पूरा गर्ने दायित्व सम्बन्धित विद्यालयको हुनेछ । तोकिएको अवधिमा पनि पूर्वाधार पूरा नगर्ने विद्यालयको सञ्चालन अनुमती रद्द हुने छ ।
- (३) सामुदायिक विद्यालयहरूको पूर्वाधार विकासमा सहयोग गर्ने दायित्व संघ, प्रदेश र गाउँपालिकाको हुने छ ।

५. गाउँपालिकाले विद्यालय सार्न, गाभ्न, नाम परिवर्तन गर्न वा बन्द गर्न सक्ने छः

- (१) सामान्यतया देहायको अवस्थामा विद्यालयहरू समायोजन हुन सक्नेछन् :
- (क) दुई वा सो भन्दा बढी विद्यालयहरू बीचको पैदल दूरी सहज आवागमन सहित बढिमा ३० मिनेट वा दुई किलोमिटरसम्म रहेको,
- (ख) दुई वा सो भन्दा बढी विद्यालयका विद्यालय व्यवस्थापन समिति आपसमा गाभेर सञ्चालन गर्ने निर्णयकासाथ वडा समितिको सिफारीस सहित गाउँपालिकामा निवेदन दिएमा,
- (ग) कुनै विद्यालयमा तोकिएको सङ्ख्या भन्दा कम विद्यार्थी भई तिनीहरूको शिक्षाको लागि गाउँपालिकाले अन्यत्र नजिकको विद्यालयमा सबै विद्यार्थीहरूलाई अध्ययनको व्यवस्था मिलाएमा ।
- (घ) कुनै विद्यालयमा संघीय कानूनले तोकेको कक्षागत विद्यार्थी सङ्ख्याको तोकिएको अनुपात भन्दा कम विद्यार्थी भएमा तह घटाउन वा कक्षा बन्द गर्न सक्नेछ ।
- (ङ) गाउँपालिकाले तोकिए बमोजिमका शर्त पूरा नगर्ने कुनै विद्यालयलाई एक स्थानबाट अर्को स्थानमा सार्न वा विद्यालयको नाम परिवर्तन गर्न अनुमति वा स्वीकृति दिन सक्नेछ ।
- (च) शिक्षा नियमावलीको अनुसूची २४ बमोजिमको विद्यार्थी सङ्ख्या नभएमा ।
- (२) दफा ५ बमोजिम विद्यालय गाभिएमा गाभिने विद्यालयमा रहेको चल अचल सम्पत्ति, फर्निचर, पाठ्यपुस्तक, पाठ्यसामाग्री लगायतका अन्य शैक्षिक सामाग्री गाभिएको विद्यालयको नाममा नामसारी गरि वा जिन्सि दाखिला गरि आम्दानि बाँधि अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।
- (३) कुनै विद्यालयको सम्बन्धमा दफा ५ को उपदफा २ को अवस्था विद्यमान रहेको भएतापनि विद्यालय गाभ्ने आधार औचित्यपूर्ण नदेखिएमा शिक्षा शाखाको सिफारिसमा कार्यपालिकाले त्यस्तो विद्यालयको माथिल्लो तह वा कक्षा घटाउन सक्नेछ ।

६. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन गर्न सक्ने:

१. गाउँपालिकाले समुदायमा साक्षरता, सीप विकास र निरन्तर सिकाइ तथा सचेतनामूलक कार्यहरू समेतको काम गर्न तोकिए बमोजिम सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।
२. सिकाइ केन्द्रका लागि तोकिएको मापदण्डमा आधारित भएर अनुदानको व्यवस्था गर्नेछ ।

७. प्रारम्भिक बाल विकास शिक्षा सम्बन्धी व्यवस्था :

- (१) तोकिएको मापदण्डमा आधारित भई प्रारम्भिक बालशिक्षाको अनुमति गाउँपालिकाले दिने छ ।
- (२) प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा वा पूर्व प्राथमिक विद्यालयको अवधितोकिए बमोजिम हुने छ ।
- (३) तीन वर्ष उमेर नपुगेका बालबालिका प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रमा भर्नागर्न तथा पाँच वर्ष पूरा भएका बालबालिकालाई यस्ता केन्द्रमा राख्न पाइने छैन ।
- (४) सामुदायिक बालविकास केन्द्रको व्यवस्थापन सुदृढ गर्नको लागि नजिकको विद्यालयलाई समेत जिम्मेवार बनाई तोकिए बमोजिम सञ्चालन गरिने छ ।

८. गाउँपालिकाले आफ्ना नागरिकहरूको शिक्षा सम्बन्धी विविध आवश्यकता पूरा गर्न आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्था गरी विशेषशिक्षा, समावेशीशिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा, दूर तथा खुलाशिक्षा र प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद- ३

पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, शिक्षाको माध्यम र परीक्षा सम्बन्धी व्यवस्था:

मदाने गाउँपालिका शिक्षा ऐन २०७८ ४

९. पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक सम्बन्धी व्यवस्था:

(१) विद्यालयले संघीय र प्रादेशिक कानूनमा तोकिए बमोजिमको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक अध्यापन गराउनु पर्ने छ ।
२ स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक विकास र व्यवस्थापन तथा पाठ्यपुस्तकको उपलब्धता सम्बन्धमा अनुगमन लगायतका कामको लागि गाउँकार्यपालिकाले कार्यविधि बनाउन लागु गर्न सकेछ ।

१०. थप पाठ्यपुस्तक तथा पाठ्यसामाग्री अध्यापन गर्न स्वीकृति लिनुपर्ने :

(१) कुनै विद्यालयले थप पाठ्यसामाग्री वा पाठ्यपुस्तक प्रयोग गर्न चाहेमा पाठ्यक्रम विकास केन्द्रमा सुचीकृत थप पाठ्यसामाग्री वा पाठ्यपुस्तक प्रयोगको लागि गाउँकार्यपालिकाको कार्यालयबाट स्वीकृति लिनु पर्ने छ ।
(२) विद्यालयले अध्यापन गराउने ऐच्छिक विषयको स्वीकृति गाउँकार्यपालिकाको कार्यालयबाट लिनु पर्ने छ ।

११. शिक्षाको माध्यम : (१) विद्यालयमा शिक्षाको माध्यम नेपाली, अंग्रेजी वा दुवै भाषा हुन सकेछ । तर देहायको अवस्थामा शिक्षाको माध्यम देहाय बमोजिम हुन सकेछ:

(क) आधारभूतशिक्षा (कक्षा १-५) मातृभाषामा दिन सकिनेछ ।

(ख) भाषा विषय अध्यापन गराउँदा शिक्षाको माध्यम सोही भाषा हुनेछ,

(ग) शिक्षणको माध्यम सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुने छ

१२. परीक्षा सञ्चालन र समन्वय समित : (१) माध्यमिक तह (कक्षा १० - १२) को परीक्षा सञ्चालन गर्न सम्बन्धित निकायबाट भएको व्यवस्था बमोजिम समितिले सहजिकरण र समन्वय गर्नेछ ।

(२) आधारभूत शिक्षा उत्तिर्ण उपविधि परीक्षा संचालन, व्यवस्थापन र प्रमाणीकरण गर्न देहाय बमोजिमको परीक्षा संचालन तथा व्यवस्थापन समिति गाउँपालिकास्तरमा रहनेछ ।

(क) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- संयोजक

(ख) कक्षा आठ देखी कक्षा दश सम्म अध्ययन हुने अनिवार्य विषयका विषय शिक्षकहरु मध्येबाट १-१ जनाका दरले गाउँशिक्षा समितिले मनोनित गरेका ६ जना शिक्षक -सदस्य

(ग) पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन विज्ञहरु मध्येबाट गाउँशिक्षा समितिले मनोनित गरेको १ जना -सदस्य

(घ) शिक्षा शाखा प्रमुख -सदस्य-सचिव

(३) परीक्षा संचालन तथा समन्वय समितिको बैठक सम्बन्धि कार्यविधि सो समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(४) समितिले आवश्यकता अनुसार उपसमिति गठन गर्न सकिनेछ ।

(५) परीक्षा समितिका काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछन:-

(क) विद्यालयस्तरीय पाठ्यक्रम र परीक्षा सम्बन्धी राष्ट्रिय नीतिको अधिनमा रही परीक्षा सम्बन्धी नीति निर्धारण गर्ने,

(ख) विद्यालय संख्या, विद्यार्थी संख्याका आधारमा परीक्षा केन्द्र समेत निर्धारण गर्नु पर्ने भएमा आवश्यक व्यवस्थापन गर्ने, गराउने,

(ग) परीक्षा सञ्चालन, व्यवस्थापन, नियमन गर्ने, गराउने,

(घ) परीक्षाको वैधता, विश्वसनीयता र गोपनीयता कायम गरी पत्रपत्र निर्माण, छपाई तथा वितरण गर्ने, गराउने,

(ङ) शान्तीपूर्ण र मर्यादित रूपले परीक्षा सञ्चालन गर्ने, गराउने,

(च) परीक्षामा संलग्न जनशक्ति तथा परीक्षार्थीहरुका लागि आचार संहिता बनाई कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,

(छ) परीक्षाको मर्यादा विपरीत काम गर्ने शिक्षक, कर्मचारी तथा संलग्न व्यक्तिलाई आवश्यक कारवाहीका लागि लेखी पठाउने,

ज) निष्पक्ष र विश्वसनीय तरिकाबाट उत्तरपुस्तिका परीक्षण, सम्परीक्षण र पुनर्योग गर्ने, गराउने,

- झ) विपद् र विपद्जन्य कारणबाट निर्धारित समयमा परीक्षा सञ्चालन गर्न तथा परीक्षाफल प्रकाशन गर्न कुनै बाधा परेमा तुरुन्त आवश्यक निर्णय लिने,
- ञ) परीक्षाफल प्रकाशन गर्ने र प्रमाणपत्र वितरण गर्ने,
- ट) परीक्षा सम्बन्धी सम्पूर्ण अभिलेखहरू व्यवस्थित रूपमा अद्यावधिक गराउने र अभिलेख सुरक्षाको आवश्यक व्यवस्था गर्ने,
- ठ) परीक्षार्थीको परीक्षा आवेदन फारम भराउने र सो को अभिलेख राख्ने,
- ड) पाठ्यक्रमले निर्धारण गरे बमोजिम प्रयोगात्मक परीक्षा व्यवस्थापन गर्ने, गराउने,
- ढ) ग्रेड वृद्धि परीक्षा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी आवश्यक व्यवस्था गर्ने,
- ण) परीक्षाफल विश्लेषण गरी गराई सुधारका थप उपायहरू अवलम्बन गर्ने,
- त) प्रयोगात्मक परीक्षाको अडिट सम्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने,
- थ) परीक्षाका उत्तरपुस्तिका नतिजा प्रकाशन भएको छ महिनापछि धुल्याउने व्यवस्था गर्ने, गराउने,
- द) परीक्षाको गोपनीयता कायम गर्ने, गराउने,
- ध) परीक्षा सम्बन्धि आवश्यक अन्य कार्यहरू गर्ने, गराउने,

परिच्छेद- ४

कार्यपालिका, गाउँ शिक्षा समिति, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, शिक्षा अधिकृत र वडा समितिको काम कर्तव्य र अधिकार

१३ कार्यपालिका: (१) शिक्षा सम्बन्धी नीति, योजना र कार्यक्रमको तर्जुमा गर्ने,

(२) नीति तथा ऐन कार्यान्वयनको लागि नियमावली, निर्देशिका र कार्यविधि जारी गर्ने,

(३) शिक्षा सम्बन्धी वार्षिक, अल्पकालिन र दीर्घकालीन योजना स्वीकृत गर्ने ।

(४) कार्यपालिकाको अन्य काम कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुने छ ।

१४ गाउँ शिक्षा समिति: (१) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने विद्यालयको सञ्चालन र व्यवस्थापनको लागि देहाय बमोजिमको गाउँशिक्षा समिति रहनेछ-

(क) गाउँपालिकाको अध्यक्ष - अध्यक्ष

(ख) गाउँपालिकाको उपाध्यक्ष - सदस्य

(ग) गाउँकार्यपालिकाका सदस्यहरू मध्येबाट एक दलित महिला सहित कार्यपालिकाले तोकिएको दुई जना- सदस्य

(घ) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य

(ङ) स्थानीय समाजसेवी, शिक्षाप्रेमी, बुद्धिजीवीमध्येबाट गाउँ शिक्षा समितिबाट मनोनित एकजना - सदस्य

(च) सामुदायिक विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरू मध्येबाट गाउँशिक्षा समितिले तोकिएको एकजना प्रधानाध्यापक -सदस्य

(छ) सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकहरू मध्येबाट गाउँशिक्षा समितिले मनोनित गरेको एक जना -सदस्य

(ज) सामुदायिक विद्यालयका विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरू मध्येबाट गाउँ शिक्षा समितिले मनोनीत गरेको एक जना -सदस्य

(झ) सामाजिक विकास समिति संयोजक - सदस्य

(ञ) गाउँपालिका शिक्षक महासंघको अध्यक्ष र सचिव सहित दुई जना - सदस्य

ट) शिक्षा शाखा प्रमुख - सदस्य- सचिव

(२) समितिका पदेन सदस्य बाहेक मनोनित सदस्यको कार्यकाल दुई वर्षको हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) अन्तर्गत मनोनित सदस्यले र अन्य सदस्यले आफ्नो पदीय आचरण पूरा नगरेमा जुनसुकै समयमा पनि हटाउन वा बर्खास्त गर्न सकिनेछ । तर त्यसरी हटाउन वा बर्खास्त गर्नु अघि मनासिव माफिकको स्पष्टिकरणको मौकाबाट वञ्चित गरिने छैन ।

(४) गाउँशिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार यस ऐनको अन्यत्र लेखिए बाहेक देहाय बमोजिम हुनेछ: (क) शिक्षा सम्बन्धी गाउँपालिका स्तरीय योजना तर्जुमा गर्ने,

(ख) सामुदायिक विद्यालयलाई दिइने आर्थिक अनुदानको निर्धारण गरी गाउँपालिकामा सिफारिस गर्ने,

(ग) सामुदायिक विद्यालयहरूको लेखा परीक्षणका लागि लेखा परिक्षकको सूचीकृत गर्ने र पारिश्रमिक निर्धारण गर्ने,

(घ) संघीय सरकार र प्रादेशिक सरकारबाट प्राप्त शिक्षक तथा कर्मचारी दरबन्दी वितरण रमिलान गर्ने,

(ङ) विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई आवश्यक निर्देशन दिने,

(च) गाउँ शिक्षा समितिको अन्य काम कर्तव्य अधिकार र बैठक सम्बन्धी कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुने छ ।

१५. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत: (१) शिक्षा सम्बन्धी नीति, कानून र योजनाको मस्यौदा प्रस्ताव गरी कार्यपालिका र गाउँ सभामा पेश गर्ने ।

(२) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको अन्य काम कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुने छ ।

१६. शिक्षा अधिकृत: (१) गाउँपालिकामा एक शिक्षा अधिकृत रहनेछ । यो ऐनको अन्यत्र लेखिए बाहेकनिजको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकारहरू देहाय बमोजिम हुने छ:

(क) प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा, आधारभूत शिक्षा, माध्यमिक शिक्षा, अभिभावक शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, खुला तथा वैकल्पिक, निरन्तर सिकाइ, सामुदायिक सिकाइ केन्द्र, धार्मिक विद्यालय, विशेष शिक्षा र प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम सम्बन्धी नीति, मापदण्ड र योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन तथा नियमन प्रक्रिया तयार पारी गाउँशिक्षा समितिमा पेश गर्ने ।

(ख) गाउँशिक्षा समितिको निर्णयहरू कार्यान्वयन गर्ने ।

(ग) आधारभूत तहको परीक्षा सञ्चालन, अनुगमन तथा व्यवस्थापन,

(२) शिक्षा अधिकृतको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१७. वडा शिक्षा समितिको गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार:

१) वडा स्तरमा देहाय बमोजिमको वडा शिक्षा समिति रहनेछ ।

क) वडा अध्यक्ष -संयोजक

ख) वडा सदस्यहरू मध्येबाट एकजना वडा समितिले मनोनित गरेको -सदस्य

ग) सम्बन्धित वडाको उच्चतम कक्षा संचालन भएको सामुदायिक विद्यालयको प्रधानाध्यापक एक जना -सदस्य

घ) सम्बन्धित वडाका सामुदायिक विद्यालयका अध्यक्षहरू मध्येबाट वडा समितिले तोकेको एक जना - सदस्य

ङ) वडा सचिव - सदस्य- सचिव

२) वडा शिक्षा समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) विद्यालय उमेर समूहका बालबालिका विद्यालय बाहिर रहे नरहेको अभिलेख राखी विद्यालय पठाउन आवश्यक कार्य गर्ने,

(ख) वडा भित्रका विद्यालयहरूबीच समन्वय गर्ने,

(ग) विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई निर्देशन दिने ।

(घ) वडा समितिका अन्य कामहरू तोकिए बमोजिम हुने छ ।

१८. विद्यालय व्यवस्थापन समिति : विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नको लागि प्रत्येक विद्यालयमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति हुनेछ ।

(१) सामुदायिक विद्यालय व्यवस्थापन समिति :

(क) अभिभावकले आफूहरूमध्येबाट छानी पठाएका दुईजना महिला सहित चारजना - सदस्य

(ख) विद्यालय रहेको सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्ष वा वडा समितिका सदस्यहरूमध्येबाट सो वडा समितिले मनोनयन गरेको एक जना - सदस्य

(ग) विद्यालयका संस्थापक, स्थानीय बुद्धिजीवी, शिक्षाप्रेमी, विद्यालयलाई निरन्तर रुपमा लामो समयसम्म अधिकतम नगद वा जिन्सी सहयोग गरेका व्यक्तिहरूमध्येबाट विद्यालय व्यवस्थापन समितिले मनोनीत गरेको एकजना महिलासहित दुईजना(आधारभूत ६-८ र माध्यमिक विद्यालयको हकमा एक जना महिला सहित चार जना) - सदस्य

(ङ) विद्यालयका शिक्षकले आफूहरूमध्येबाट छानी पठाएको एकजना - सदस्य

(च) विद्यालयको प्रधानाध्यापक - सदस्य-सचिव

(२) विशेष शिक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालयको व्यवस्थापन समितिमा कम्तीमा तेत्तिस प्रतिशत सदस्यहरू अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अभिभावकहरू रहने छन र प्राविधिक तथा व्यावसायिक विषयमा अध्ययन वा तालिम गराइने माध्यमिक विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिमा गाउँपालिकास्तरका उद्योग तथा वाणिज्य महासंघका दुईजना प्रतिनिधि सदस्य रहनेछन् ।

(३) विद्यालय व्यवस्थापन समितिका सदस्यहरूले दफा १८ को १ क ख वा ग बमोजिमका सदस्यहरूमध्येबाट छानेको सदस्य सो समितिको अध्यक्ष हुनेछ । विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष छनौट नभएसम्मको लागि वा अध्यक्षको अनुपस्थितिमा सो समितिका जेष्ठ सदस्यले बैठकको अध्यक्षता गर्नेछ ।

(४) सम्बन्धित शिक्षा अधिकृत, प्राविधिक सहायक र विद्यालयस्तरीय बालकलवले मनोनयन गरेको एकजना बालक र एकजना बालिका समेतलाई विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सकिने छ ।

(५) व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरूको योग्यता र गठन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(६) शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउनुका अतिरिक्त सामुदायिक विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछाः-

(क) विद्यालय सञ्चालनको लागि प्राप्त साधन र स्रोतको परिचालन गर्ने,

(ख) विद्यालयको चल, अचल सम्पत्तिको लगत राख्ने, राख्न लगाउने र सुरक्षा गर्ने,

(ग) विद्यालय सञ्चालन सम्बन्धमा हुने महत्वपूर्ण विषयमा सम्बन्धित वडा कार्यालय संग समन्वय गर्ने,

(घ) विद्यालयमा कायम रहेका दरबन्दीलाई तोकिए बमोजिम परिवर्तन गर्नुपर्ने भएमा औचित्यसहित गाउँशिक्षा समितिमा सिफारिस गर्ने,

(ङ) तोकिए बमोजिमको अन्य कार्यहरू गर्ने ।

२ संस्थागत विद्यालय व्यवस्थापन समिति: (१) संस्थागत विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नका लागि प्रत्येक विद्यालयमा देहायका सदस्यहरू रहेको एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछ ।

(क) सम्बन्धित विद्यालयको सिफारिसमा गाउँकार्यपालिकाबाट मनोनित भएका व्यक्ति अध्यक्ष

(ख) अभिभावकहरू मध्येबाट विद्यालय व्यवस्थापन समितिले मनोनित गरेको एकजना – सदस्य

(ग) स्थानीय शिक्षा प्रेमी वा समाजसेवीहरू मध्येबाट वडा समितिको सिफारिसमा गाउँपालिका अध्यक्षले मनोनित गरेको एक जना महिला सहित कम्तीमा दुईजना – सदस्य;

(घ) सम्बन्धित गाउँपालिकाको प्राविधिक सहायक – सदस्य;

(ङ) सम्बन्धित विद्यालयको शिक्षकहरूले आफूहरू मध्येबाट छानी पठाएको एकजना – सदस्य;

(च) विद्यालयको प्रधानाध्यापक सदस्य-सचिव

(२) उपदफा (१) को खण्ड (क) बमोजिमको व्यक्ति सिफारिस गर्दा सम्बन्धित विद्यालय कम्पनी अन्तरगत सञ्चालित भए कम्पनीको शेयर सदस्यमध्येबाट र सहकारी अन्तरगत सञ्चालित भए सम्बन्धित सहकारीको शेयर सदस्यमध्येबाट सिफारिस गर्नु पर्नेछ ।

(३) शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालन भएका विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(४) संस्थागत तथा सहकारी विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) विद्यालय सञ्चालनको लागि साधन र स्रोतको प्राप्ति र परिचालन गर्ने,

(ख) विद्यालयको लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था गर्ने,

(ग) अध्यापन अनुमतिपत्र लिई प्रचलित कानून बमोजिम शिक्षक पदको लागि उम्मेदवार हुन योग्यता पूरा गरेका व्यक्तिलाई शिक्षक पदमा नियुक्ति गर्ने,

(घ) नेपाल सरकारले तोकेको न्यूनतम तलव स्केलमा नघटाई शिक्षक तथा कर्मचारीलाई तलवदिने,

(ङ) शैक्षिक सत्र शुरु हुनु भन्दा कम्तीमा २ महिना पहिल्यै आगामी शैक्षिक सत्रको लागि शुल्क प्रस्ताव गरी गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयमा पेश गर्ने ।

- (५) दफा १८ (१) र १८ (२) बमोजिम छानिएका वा मनोनित अध्यक्ष वा सदस्यको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ । त्यस्ता अध्यक्ष वा सदस्यले आफ्नो पद अनुसारको आचरण नगरेको देखिएमा तोकिएको निकाय वा अधिकारीले निजलाई जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सक्नेछ । तर त्यसरी पदबाट हटाउनु अघि आफ्नो सफाइ पेश गर्ने मौकाबाट बञ्चित गरिने छैन ।
- (६) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अन्य काम, कर्तव्य, अधिकार र बैठकसम्बन्धी कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
- (७) अन्यत्र जुनसुकै कुरा उल्लेख भएता पनि विद्यालयमा साविकमा गठन भएका विद्यालय व्यवस्थापन समितिहरू यसै ऐन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ । तर ऐन तथा नियमावलि लागू भए पश्चात यसै ऐन बमोजिम गठन गर्नुपर्नेछ ।

१९. विद्यालय व्यवस्थापन समितिबिघटन गर्न सकिने :

- (१) कुनै विद्यालयको व्यवस्थापन समितिले तोकिएको जिम्मेवारी पूरा गर्न नसकेको निष्कर्ष सहितको प्रतिवेदन सम्बन्धित वडा समितिले सिफारिस गरेमा गाउँशिक्षा समितिले छानविन गर्दा सो सिफारिस प्रमाणित भएमा त्यस्तो विद्यालय व्यवस्थापन समितिबिघटन गर्न सक्नेछ । तर त्यसरी बिघटन गर्नु अघिविद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई आफ्नो सफाइ पेश गर्ने मनासिब मौका दिनु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम विद्यालय व्यवस्थापन समितिबिघटन भएपछि अर्को विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन नभएसम्म वा अन्य कुनै कारणलेविद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन नभएसम्म विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम गर्नगाउँशिक्षा समितिले तपशिल बमोजिमको तीन सदस्यीय अस्थायी विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन गर्न सक्नेछ ।
- क) विद्यालय रहेको गाउँपालिकाको सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्ष वा वडा समितिका सदस्यहरूमध्येबाट सो वडा समितिले मनोनयन गरेको एक जना -अध्यक्ष
- ख) सम्बन्धित वडाको वडा शिक्षा समितिबाट वडा शिक्षा समितिले तोकेको एक जना -सदस्य
- ग) प्रधानाध्यापक -सदस्य सचिव

२०. विद्यालय सञ्चालन कार्यविधि : (१) यो ऐन र प्रचलित कानूनको अधिनमा रही प्रत्येक सामुदायिक विद्यालयले विद्यालयको लक्ष्य, मूल्य मान्यता, सञ्चालन प्रक्रिया, शिक्षक, कर्मचारी, अभिभावक तथा अन्य सरोकारवालाहरूको आचारसंहिता, शिक्षक कर्मचारी, अभिभावक तथा अन्य सरोकारवालाको जिम्मेवारी, कर्तव्य र दायित्व तथा विद्यालय सञ्चालन विधि र प्रक्रियालगायतका अन्य सान्दर्भिक विषयवस्तु समावेश गराएको विद्यालय सञ्चालन कार्यविधि अभिभावक भेलाबाट पारित गराई गाउँशिक्षा समितिबाट स्वीकृत गराइ लागू गर्नु पर्नेछ ।

(२) विद्यालय सञ्चालन कार्यविधि अनुसार विद्यालय सञ्चालन गर्नु व्यवस्थापन समिति, प्रधानाध्यापक लगायत अन्य सबैको कर्तव्य हुनेछ ।

(३) विद्यालय सञ्चालन कार्यविधि सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुने छ ।

परिच्छेद- ५

आर्थिक प्रबन्ध, सहायता र छुट

२१. गाउँ शिक्षा विकास कोष (१) सामुदायिक विद्यालयको सञ्चालन र व्यवस्थापन तथा ऐनको अन्य व्यवस्था कार्यान्वयनका लागिगाउँ शिक्षा विकास कोष रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहायका रकमहरू रहनेछन् ।

(क) नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम,

(ख) प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम,

(ग) गाउँपालिकाबाट प्राप्त अनुदान रकम,

(घ) संस्थागत विद्यालयको वार्षिक आम्दानी मध्ये तोकिए बमोजिमको रकम

(ङ) सहकारी विद्यालयबाट प्राप्त हुने सो विद्यालयको कुल नाफाको तोकिए बमोजिमको रकम

(च) दफा (२९) को उपदफा (४) बमोजिम संस्थागत विद्यालयबाट प्राप्त रकम

(छ) चन्दाबाट प्राप्त रकम,

(ज) शिक्षा कर

(झ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम

(३) कोषको सञ्चालन तोकिए बमोजिम हुनेछ । तर उपदफा २ को खण्ड (घ), (ङ) र (च) बमोजिम प्राप्त रकम लक्षित विद्यार्थीको छात्रवृत्तिमा खर्च गर्नु पर्ने छ ।

२२. विद्यालय कोष: (१) प्रत्येक विद्यालयमा एउटा विद्यालय कोष हुनेछ, जसमा देहाय बमोजिमका स्रोतबाट प्राप्त रकम सो कोषमा दाखिला हुनेछ ।

(क) नेपाल सरकार, प्रादेशिक सरकार र गाउँपालिकाबाट प्राप्त अनुदान,

(ख) गाउँशिक्षा कोषबाट प्राप्त अनुदान,

(ग) नियमानुसार लिन पाउने शुल्क,

(घ) सहयोग, चन्दा वा दान दातव्यबाट प्राप्त रकम, र

(ङ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(२) विद्यालयका सम्पूर्ण खर्च सोही कोषबाट हुने छ । उपदफा (१) बमोजिमको कोषको सञ्चालन तथा सामाजिक परीक्षण र वित्तीय लेखा परीक्षण तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२३. विद्यालय बाल विकास केन्द्रलाई अनुदानको व्यवस्था (१) गाउँपालिकाले तोकिएको आधारमा सामुदायिक विद्यालय र बालविकास केन्द्रलाई अनुदान दिनेछ तर कुनै विद्यालयले तोकिएको शैक्षिकस्तर कायम गर्न नसकेमा त्यस्ता विद्यालयलाई दिँदै आएको अनुदान रकममा तोकिए बमोजिम कटौती गर्न यस दफाले वाधा पुर्याएको मानिने छैन ।

(२) अनुदान सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुने छ ।

२४. विद्यालयलाई छुट र सुविधा : (१) सामुदायिक विद्यालय र शैक्षिक गुठी वा सहकारीको रूपमा सञ्चालित संस्थागत विद्यालयलाई संघीय र प्रादेशिक कानूनमा भएको व्यवस्था बमोजिम छुट र सुविधा हुने छ ।

(२) सामुदायिक र शैक्षिक गुठी वा सहकारीको रूपमा सञ्चालित संस्थागत विद्यालयलाई गाउँपालिकाले आफुले लगाएको कर वा अन्य सेवा वा सुविधामा तोकिए बमोजिम विशेष छुट दिन सक्ने छ ।

परिच्छेद- ६

अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा, विद्यार्थी सहायता तथा छात्रवृत्ति सम्बन्धी व्यवस्था

२५. अनिवार्य निःशुल्क आधारभूत शिक्षासम्बन्धी व्यवस्था: (१) सामुदायिक विद्यालयमा आधारभूत तथा माध्यमिक तहका सबै बालबालिकाहरूलाई तोकिएबमोजिम निशुल्क शिक्षा उपलब्ध हुने छ ।

(२) निशुल्क शिक्षा उपलब्ध हुने उमेर समूहका बालबालिकालाई विद्यालयमा नपठाउने वा बालश्रममा लगाउने अभिभावक, संरक्षक वा उद्योगी व्यापारी वा अन्य व्यक्तिलाई गाउँपालिकाले तोकिए बमोजिम दण्ड जरिवाना गर्नेछ । त्यस्ता व्यक्ति वा संस्थालाई गाउँपालिकाबाट उपलब्ध हुने सेवा सुविधा रोक्का वा स्थगन गर्न सक्ने छ ।

२६. निःशुल्क माध्यमिक शिक्षा सम्बन्धी व्यवस्था :

(१) माध्यमिक शिक्षा (९ - १०) निःशुल्क हुने: सामुदायिक विद्यालयबाट लक्षित उमेर समूहका सबै बालबालिकालाई गाउँपालिकाले तोकिए बमोजिम निशुल्क शिक्षा उपलब्ध गराउने छ ।

(२) माध्यमिक शिक्षा (११-१२) को हकमा निशुल्क शिक्षाको व्यवस्थापन संघीय र प्रादेशिक कानून अनुसार गरिने छ ।

२७. दफा २५(१) र दफा २६(१) बमोजिम प्रदान गरिएको शिक्षामा कुनै विद्यालयले शुल्क लिएमा त्यस्तो शुल्क सम्बन्धित विद्यार्थीलाई फिर्ता गराई सम्बन्धित विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई तोकिएको अधिकारीले सचेत गराउने तथा प्रधानाध्यापकलाई विभागीय कारवाही गर्न सक्नेछ । तर कुनै अभिभावकले आफ्नो स्वइच्छाले दिएको दान, उपहार, चन्दा वा सहयोग सामुदायिक विद्यालयले लिन सक्नेछ ।

२८. विद्यार्थी सहायता तथा छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्न सक्ने: (१) गाउँपालिकाले सामुदायिक विद्यालयमा भर्ना हुने विद्यार्थीहरूलाई तोकिए बमोजिम आर्थिक सहायता र छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

२९. संस्थागत विद्यालयले छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउनु पर्ने : (१) संस्थागत विद्यालयले विद्यालयमा भर्ना भएका कूलविद्यार्थी संख्या वा प्रत्येक कक्षामा तोकिएको न्यूनतम विद्यार्थी सङ्ख्या जुन धेरै हुन्छ सोको कम्तीमा दश प्रतिशतमा नघट्ने गरी तोकिए बमोजिम आर्थिक रूपमा विपन्न, अपाङ्गता भएकाहरू, महिला, दलित वा जनजाति तथा अल्पसङ्ख्यक र अन्य समुदायका विद्यार्थीहरूलाई छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । (२) उपदफा (१) बमोजिम छात्रवृत्तिको लागि विद्यार्थी छनौट गर्न प्रत्येक विद्यालयमा विद्यालयको प्रधानाध्यापकको संयोजकत्वमा, गाउँपालिकाको

प्रतिनिधि र विद्यालय व्यवस्थापन समितिमा रहेका अभिभावकको प्रतिनिधित्व रहेको एक छात्रवृत्ति छनौट समिति रहनेछ ।

(३) समितिले छनौटको लागि आधार, शर्त र प्रकृया तयार गरी सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ । गाउँपालिकाले छनौटको आधारसहितको निर्देशन दिएमा सो आधारलाई मुख्य आधार मानी छात्रवृत्ति छनौट गर्नु पर्नेछ ।

(४) माथि जे सुकै कुरा उल्लेख गरिएको भए पनि गाउँपालिकाले थप कार्यविधि बनाई प्रत्येक विद्यालयका लागि छात्रवृत्तिको कोटा तोकौ निर्दिष्ट प्रकृत्यामार्फत परीक्षाका माध्यमबाट छात्रवृत्तिमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थी आफै छनौट र सिफारिस गर्न सक्नेछ । यसरी छनौट र सिफारिस भएका विद्यार्थीलाई निशुल्क अध्यापन गराउनु सम्बन्धित विद्यालयको दायित्व हुने छ तर उपदफा (१) बमोजिम निर्धारण भएको छात्रवृत्तिको कोटा बराबरको रकम सम्बन्धित विद्यालयले गाउँशिक्षा कोषमा जम्मा गर्ने गरी तोकू सक्ने छ । यसरी तोकिएको रकम गाउँ कार्यपालिकाकोस्वीकृत कार्यविधि बमोजिम विद्यालयमा अध्ययनरत विपन्न र लक्षित वर्गका छात्र छात्राहरूको छात्रवृत्तिमा खर्च गर्न सकिनेछ ।

परिच्छेद- ७

विद्यालय शिक्षण सेवाको गठन र सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था

३०. विद्यालय शिक्षा सेवाको गठन (१) संघीय कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम गाउँपालिकामा एक विद्यालय शिक्षा सेवाको गठन हुनेछ ।

(२) शिक्षकहरूको सेवाको शर्त (योग्यता, तह, श्रेणीविभाजन र अन्य सेवा सुविधा) संघीय र प्रादेशिक कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम हुने छ ।

(३) संघीय र प्रादेशिक कानूनको अधिनमा रही गाउँपालिकालेशिक्षकको सेवा शर्त सम्बन्धी थप व्यवस्था गर्न सक्ने छ ।

(४) विद्यालयमा कायम रहने शिक्षकहरूको दरबन्दी र पद तोकिए बमोजिम हुने छ ।

३१. शिक्षक तथा कर्मचारीहरूकोनियुक्ति: (१) स्वीकृत दरबन्दीमा स्थायी शिक्षकहरूको संघीय कानून बमोजिम नियुक्ति शिक्षक सेवा आयोगको सिफारिसमा तोकिए बमोजिम हुने छ ।

(२) विद्यालयमा रिक्त दरबन्दी तथा शिक्षक अनुदान कोटामा अस्थायी तथा करार शिक्षक र कर्मचारीहरूको नियुक्तिको व्यवस्था गर्न गाउँ कार्यपालिकाले कार्यविधि बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

३२. सरुवा सम्बन्धी व्यवस्था: (१) गाउँपालिकाभित्रका सामुदायिक विद्यालयहरूमा आधारभूत तहको प्राथमिक शिक्षकहरूलाई समान तह र किसिमको दरबन्दीमा तथा आधारभूत तहका निम्नमाध्यमिक र माध्यमिक तहका शिक्षकहरूलाई सम्बन्धित विषय र तह तथा किसिमको दरबन्दीमा तोकिए बमोजिम सरुवा गरिने छ ।

(२) संघीय र प्रादेशिक कानूनमा अन्यथा व्यवस्था गरिएकोमा बाहेक अन्तर स्थानीय तह सरुवा गर्दा:

(क) दरबन्दीमा कार्यरत स्थायी शिक्षकलाई कार्यरत विद्यालयको व्यवस्थापन समितिको सहमतिमा कक्षा सञ्चालनमा बाधा नपर्ने गरी तोकिएको अधिकारीले अर्को स्थानीय तहमा सरुवाको लागि सहमति दिन सक्नेछ । (ख) अन्य स्थानीय तह अन्तर्गतका विद्यालयमा कार्यरत स्थायी शिक्षक सरुवा भइ यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका कुनै विद्यालयमा आउन चाहेमा कार्यरत विद्यालय रहेको स्थानीय तहको सहमतिसहित तोकिएको अधिकारी समक्ष निदिष्ट ढाँचामा निवेदन दिनु पर्नेछ । उक्त निवेदनमा तोकिए बमोजिम कारबाही हुनेछ ।

(ख) गाउँपालिका भित्र काज वा सरुवा गर्दा दुवै विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको निर्णय सहित यस गाउँपालिकामा निवेदन दिएमा समान तह वा दरबन्दीमा सरुवा वा काजमा खटाउन सक्नेछ ।

(ग) ऐन जारी हुनु भन्दा अघिदेखि कार्यरत अस्थायी शिक्षक (करार समेत) वा थप अनुदानमा कार्यरत शिक्षकलाई पनि सोही दरबन्दी तथा थप अनुदान कोटामा उपदफा (१) बमोजिम सरुवा गरिनेछ ।

(घ) सेवा निवृत्त हुन १ वर्ष भन्दा कम सेवा अवधि बाँकी रहेको शिक्षकको सरुवा गरिने छैन ।

(ङ) शिक्षक सरुवा सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुने छ ।

३३. प्रधानाध्यापक, सहायक प्रधानाध्यापक, शिक्षक तथा कर्मचारी सम्बन्धी व्यवस्था:

(१) प्रत्येक सामुदायिक विद्यालयमा एकजना प्रधानाध्यापक र संघीय र प्रादेशिक कानून एवं गाउँपालिकाले स्वीकृत गरे बमोजिमको सङ्ख्यामा शिक्षक र कर्मचारीको दरबन्दी रहनेछ । माध्यमिक विद्यालयमा मात्र सहायक प्रधानाध्यापकको व्यवस्था गर्न सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमका प्रधानाध्यापक, सहायक प्रधानाध्यापक र कर्मचारीहरूको नियुक्ति र अन्य व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ

३४. दरबन्दी मिलान: (१) प्राथमिक तहमा विद्यार्थी सङ्ख्या र सञ्चालित कक्षा तथा अन्य तहमा विद्यार्थी सङ्ख्या सञ्चालित कक्षा (सेक्सन) र अध्यापन गरिने विषयको आधारमा गाउँशिक्षा समितिले दरबन्दी मिलान गर्ने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गरिएको दरबन्दी मिलानबाट सुरुवा हुने शिक्षकले पत्र पाएको मितिले २१ दिनभित्र रमाना लिइ तोकिएको विद्यालयमा हाजिर भइ सक्नु पर्नेछ । यसरी हाजिर नहुने, रमाना नदिने र हाजिर नगराउने प्रधानाध्यापक र शिक्षकलाई विभागीय कारवाही गरिने छ ।

३५. शिक्षकको पेशागत युनियन, शिक्षक तथा कर्मचारीको पदीय आचरण तथा अन्य व्यवस्था:

(१) संघीय कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकहरूको पेशागत हक हितको सम्बन्धमा कार्य गर्न शिक्षक महासंघ रहनेछ ।

(२) नेपालशिक्षक महासंघ गाउँपालिका स्तरमा गठन गर्न सकिनेछ ।

(३) देहायका अवस्थामा शिक्षक वा कर्मचारीलाई विद्यालयको व्यवस्थापन समितिले पदबाट हटाउन गाउँपालिकामा सिफारिस गर्नु पर्नेछ ।

(क) तोकिए बमोजिमका पदीय दायित्व पूरा नगरेमा,

(ख) विना सूचना लगातार पन्ध्रदिनभन्दा बढी समय विद्यालयमा अनुपस्थित रहेमा,

(ग) विद्यालयमा मादक पदार्थ सेवन गरी आएको कुरा प्रमाणित भएमा,

(घ) सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक वा कर्मचारीले विद्यालयको समयमा अन्यत्र अध्यापन वा अन्य काम गरेमा वा अन्य कुनै व्यावसायिक कृत्याकलाप गरेमा,

तर उपदफा ३ (घ) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विद्यालयको पठन पाठनमा बाधा नपर्ने गरी राष्ट्रिय जनगणना, निर्वाचन सम्बन्धी काम, दैवी प्रकोप उद्धार वा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र गाउँपालिकाले तोकेको अन्य कुनै काममा खटाउन बाधा परेको मानिने छैन ।

(ङ) शिक्षक वा कर्मचारी राजनीतिक दलको सदस्य रहको पाइएमा,

(च) नैतिक पतन देखिने कुनै फौजदारी अभियोगमा अदालतबाट सजाय पाएमा,

(छ) स्थायी आवासीय अनुमति पत्र लिएमा

(४) उपदफा (३) बमोजिम शिक्षक वा कर्मचारीलाई पदबाट हटाउनु पर्ने यथेष्ट प्रमाण प्राप्त भएमा गाउँकार्यपालिकाले निजलाई पदबाट हटाउन सक्नेछ । तर कार्यरत पदबाट हटाउनु अघि सफाइको मनासिव मौका भने प्रदान गरिनेछ ।

३६. शिक्षक तथा कर्मचारीको गुनासो व्यवस्थापन : (१) सामुदायिक विद्यालयको शिक्षक र कर्मचारीको पेशागत गुनासो सम्बन्धित विद्यालयका प्रधानाध्यापक र प्रधानाध्यापकको गुनासो विद्यालय व्यवस्थापन समिति समक्ष पेश गर्नु पर्ने छ । सो सम्बन्धी गुनासोको अध्ययन गरी सम्भव उपाय अपनाई सम्बन्धित निकायले गुनासो फर्स्यौट गर्नु पर्ने छ ।

(२) विद्यालय तहबाट फर्स्यौट हुन नसके उचित कारण खोले ३० दिन भित्र स्थानीय शिक्षा अधिकृत समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(३) विद्यालय तहबाट प्राप्त गुनासोको ३० दिन भित्र प्रचलित कानून अनुसार सम्बोधन गर्नु शिक्षा अधिकृतको कर्तव्य हुने छ ।

(४) शिक्षा अधिकृतले फर्स्यौट गर्न नसकेको पेशागत गुनासो गाउँशिक्षा समितिमा पेश गरिने छ ।

(५) गाउँशिक्षा समितिले गरेको गुनासो फर्स्यौट अन्तिम हुने छ ।

३७. अदालतको आदेशबाट पुनः बहाली हुन सक्ने : (१) दफा ४३ मा उल्लेख भएका कुनै वा केही आरोपमा सजाय भई नोकरीबाट हटाइएको वा बर्खास्त भएको शिक्षक कर्मचारी अदालतको आदेश वा फैसला बमोजिममात्र नोकरीमा पुनः बहाली हुन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम पुनः बहाली भएको शिक्षकले संघीय कानून अनुसार नोकरीबाट हटेदेखि पुनः बहाली भएको मितिसम्मको पूरा तलब, भत्ता र तलब वृद्धि आदेश वा फैसला बमोजिम प्राप्त गर्नेछ ।

३८. तलब भत्ता नपाउने र सेवा अवधि गणना नहुने : दफा ३७ को उपदफा (२) मा उल्लेखित अवस्था तथा दफा ३५ को उपदफा ३ (ख) मा भएको व्यवस्थाको प्रतिकूल नहुने गरी वा नियमानुसार विदा स्वीकृत गराइ बसेको अवस्थामा बाहेक विद्यालयमा अनुपस्थित रहेका शिक्षकले अनुपस्थित अवधिको तलब, भत्ता पाउने छैनन् र त्यस्तो अवधिनिजको सेवा अवधिमा समेत गणना हुने छैन ।

३९. दरबन्दी स्वीकृत गर्नु पर्ने: (१) सामुदायिक विद्यालयको सरकारी दरबन्दीमा बाहेक अन्य श्रोतबाट शिक्षक नियुक्ति गर्नको लागि तोकिए बमोजिम गाउँकार्यपालिकाको कार्यालयबाट विद्यालयको आफ्नो दरबन्दी विन्धेक्षण र कार्यभार स्वीकृत गराएर मात्र गर्नु पर्नेछ । यसरी दरबन्दी स्वीकृत नगरी कुनै विद्यालयको शिक्षक नियुक्ति गरेमा नियुक्त शिक्षकलाई भुक्तानी गरेको तलब भत्ता र अन्य रकमहरू नियुक्ति गर्ने पदाधिकारीले विद्यालय कोषमा तिर्नु पर्ने छ ।

(२) हाल कार्यरत शिक्षकहरू सम्वत २०७८ श्रावण मसान्तसम्म यसै प्रावधान अनुसार नियुक्त भएको मानिने छ । सो अवधि पछिको हकमा उपदफा १ अनुसारको प्रकृया पूरा नगरी सेवा निरन्तरता दिन पाइने छैन ।

परिच्छेद- ८

४०. दण्ड सजाय: (१) कसैले विद्यालयको सम्पत्तिहिनामिना वा नोक्सान गरेमा त्यस्तो व्यक्तिलाई संघीय र प्रादेशिक कानून बमोजिम मुद्दा हेर्ने अधिकारीले विगो असुली गरी विगो बमोजिम जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

(२) कसैले देहायका कार्य गरेमा, गर्न लगाएमा वा सो कार्य गर्न सहयोग पुर्याएमा त्यस्तो व्यक्तिलाई कसूरको मात्रा हेरी संघीय र प्रादेशिक कानूनमा व्यवस्था भएकोमा सोही बमोजिम र नभएमा रु एक लाख रुपैयासम्म जरिवाना वा ६ महिनासम्म कैद वा दुबै सजाय हुनेछ ।

(क) प्रश्नपत्रको गोपनीयता भङ्ग गरेमा,

(ख) उत्तरपुस्तिका परीक्षण गर्दा लापरबाही वा गैरजिम्मेवारपूर्ण कार्य गरेमा,

(ग) परीक्षा केन्द्रमा सम्बन्धित पदाधिकारीको स्वीकृतिबेगर प्रवेश गर्न प्रयत्न गरेमा वा प्रवेश गरेमा वा परीक्षा केन्द्रनियन्त्रणमा लिई अमर्यादित कार्य गरेमा,

(घ) परीक्षाफल प्रकाशनमा अनियमितता गरेमा,

(ङ) अरूको तर्फबाट परीक्षा दिएमा,

(च) परीक्षाको मर्यादा भङ्ग हुने अन्य कुनै कार्य गरेमा ।

(छ) विद्यार्थी भर्ना गर्दा दान, उपहार वा कुनै रकम लिएमा,

(ज) अनुमति नलिई कुनै कक्षा, शैक्षिक कार्यक्रम, शैक्षिक परामर्श सेवा, त्रिज कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा तथा पूर्व तयारी कक्षा ट्यूशन कक्षा वा परीक्षा तयारी कक्षा सञ्चालन गरेमा,

(झ) अनुमति नलिई माथिल्लो कक्षा सञ्चालन गरेमा वा सञ्चालन अनुमति नपाएको कुनै कक्षा सञ्चालन गरी शैक्षिक प्रमाणपत्र जारी गरेमा,

(ञ) अन्य विद्यालयमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीलाई आफ्नो विद्यालयबाट परीक्षाको लागि रजिष्ट्रेशन गराएमा, परीक्षामा सहभागी गराएमा वा शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्र जारी गरेमा,

(ट) दफा (४६) अनुसार तोकिएको शुल्क विपरित हुने गरी कुनै सस्थागत विद्यालयले शुल्क लिएमा ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिमको कसूरको सम्बन्धमा विद्यालयको कुनै शिक्षक वा कर्मचारी उपर मुद्दा हेर्ने अधिकारी वा अदालतमा मुद्दा दायर भएमा त्यस्तो शिक्षक वा कर्मचारी त्यसरी मुद्दा दायर भएको मितिदेखि मुद्दाको किनारा नलागेसम्म स्वतः निलम्बन हुनेछ । सो शिक्षक वा कर्मचारी अदालतबाट कसूरदार ठहरिएमा निजलाई यस ऐन बमोजिम विभागीय सजाय गरिने छ ।

(४) उपदफा (१) र (२) मा लेखिए देखि बाहेक कसैले यो ऐन वा यस ऐन अन्तरगत बनेको नियम उल्लंघन गरेमा तोकिएको अधिकारीले देहाय बमोजिम सजाय गर्न सक्नेछ ।

(क) विद्यालयका शिक्षक र कर्मचारीलाई विभागीय सजाय र जरिवाना गर्ने

(ख) विद्यार्थीलाई छात्रावास वा परीक्षाबाट निष्काशन गर्ने

(ग) शिक्षक वा अन्य व्यक्ति भए कसूरको मात्रा हेरी र विगो असुल गरी विगो बमोजिम जरिवाना गर्ने ।

(घ) विद्यालयलाई सरकारी सहायता घटाउने रोक्ने वा बन्द गर्ने

(ङ) विद्यालयलाई प्रदान गरिएको अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्ने ।

४१. सम्पत्ति सम्बन्धी मुद्दाको तहकिकात दायरी: संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय कानूनमा तोकिए बमोजिम हुने छ ।

४२. पुनरावेदन: तोकिएको अधिकारीले गरेको सजायको आदेश उपर कानून बमोजिम पुनरावेदन लाग्नेछ ।

परिच्छेद- ९

४३. विद्यालयको सम्पत्ति: (१) विद्यालयको नाममा रहेको सम्पत्तिको सुरक्षा गर्ने प्रमुख दायित्व व्यवस्थापन समिति र प्रधानाध्यापकको हुने छ ।

(२) सामुदायिक विद्यालयको हकभोगमा रहेको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ । यस ऐन बमोजिम अनुमति वा स्वीकृति रद्द गरिएको वा कुनै विद्यालयमा गाभिएको सामुदायिक विद्यालयको सम्पत्तिगाउँपालिकाले अन्य विद्यालय, सामुदायिक बालविकास केन्द्र, गाउँपालिका अन्तर्गतको कुनै कार्यालय, सामुदायिक सिकाइ केन्द्र, सङ्ग्राहलय, सीप विकास केन्द्र, सामुदायिक पुस्तकालय वा सामुदायिक हितमा उपयोग गर्नसक्नेछ । यसरी प्रयोगमा नआउने भएमा प्रचलित कानून बमोजिम बेचबिखन गरी प्राप्त भएको रकम गाउँशिक्षा कोषमा जम्मा गर्नेछ ।

(३) शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही विद्यालयको नाममा रहने छ । कुनै विद्यालय सार्वजनिक शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालन गरिएकोमा त्यस्तो विद्यालयको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ र त्यस्तो सम्पत्तिको स्वरूप परिवर्तन गर्न पाइनेछैन ।

(४) कम्पनी र सहकारी अन्तर्गत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही कम्पनी वा सहकारीको नाममा रहनेछ ।

(५) संस्थागत विद्यालयले कुनै व्यक्ति वा संघ संस्थासंग दान दातव्यको रूपमा कुनै किसिमको चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्नु अधिगाउँपालिकाको अनुमति लिनु पर्नेछ ।

तर विदेशी व्यक्ति वा संघ संस्थाबाट चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्नु अधि नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ । यसरी प्रक्रिया नपुगी लिएको सम्पत्ति स्वतः गाउँपालिकाको हुने छ ।

(६) नेपाल सरकारको स्वीकृतिमा प्राप्त गरेको सम्पत्ति नेपाल सरकारको स्वीकृति बिना बेचबिखन गर्न पाइने छैन ।

४४. विद्यालय सम्पत्ति संरक्षण समिति : (१) सामुदायिक विद्यालयको हकभोगमा रहेको सम्पत्तिको संरक्षण तथा संस्थागत विद्यालयको सम्पत्तिको शैक्षिक प्रयोजनार्थ उपयोगको सम्बन्धमा कार्य गर्न देहाय अनुसारको विद्यालय सम्पत्ति संरक्षण समिति रहनेछ:

(क) गाउँपालिका अध्यक्ष वा गाउँपालिका अध्यक्षले तोकिएको कार्यपालिकाको सदस्य - अध्यक्ष

(ख) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य

(ग) नेपाल सरकार वा गाउँपालिकाको मालपोत र नापी प्रशासन सम्बन्धी काम गर्नेकम्तिमा राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणीको अधिकृत दुई जना - सदस्य

(घ) शिक्षा शाखा प्रमुख - सदस्य सचिव

(२) कुनै विद्यालयको जग्गाको व्यवस्थापन सम्बन्धी विषयमा छलफल गर्न आयोजित बैठकमा सो विद्यालयको प्रधानाध्यापक र विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षलाई आमन्त्रित सदस्यको रूपमा सहभागी गराउन सकिनेछ ।

(३) समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा बैठक सम्बन्धी कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुने छ ।

परिच्छेद- १०

विद्यालयको शुल्क निर्धारण सम्बन्धि व्यवस्था:

४५. बिद्यालयको वर्गिकरण: विद्यालयलाई तोकिए बमोजिम वर्गिकरण गरिने छ ।

४६. संस्थागत र सहकारी विद्यालयको शुल्क निर्धारण सम्बन्धी व्यवस्था: (१) संस्थागत र सहकारी विद्यालयले विद्यार्थीसंग लिन पाउने शुल्क निर्धारणको लागि देहाय अनुसारको शुल्क निर्धारण समिति रहनेछ : (क) गाउँपालिका अध्यक्ष- अध्यक्ष

(ख) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य

(ग) संयोजक, सामाजिक विकास समिति - सदस्य

(घ) संस्थागत विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरूमध्येबाट गाउँ शिक्षा समितिले मनोनित गरेको एकजना - सदस्य

(ङ) शिक्षा शाखा प्रमुख - सदस्य सचिव

(२) शुल्क निर्धारण समितिले तोकिएको आधारमा शुल्क निर्धारण गर्नेछ ।

(३) शुल्क निर्धारण समितिको काम कर्तव्य र अधिकार तथा बैठक सम्बन्धी कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद- ११

४७. अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्न : कुनै संस्थागत विद्यालयले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरीत अन्य कुनै काम गरेमा तोकिएको अधिकारीको सिफारिसमा गाउँशिक्षा समितिले त्यस्तो विद्यालाई प्रदान गरिएको अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्नेछ । तर त्यसरी अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्नु अघि सम्बन्धित विद्यालयलाई आफ्नो सफाइ पेश गर्ने मौकाबाट वञ्चित गरिने छैन ।

४८. विद्यालयलाई सुरक्षित क्षेत्रको रूपमा कायम गर्नु पर्ने: (१) विद्यालयमा स्वतन्त्र र भय रहित रूपमा अध्ययन, अध्यापन गर्ने वातावरण सृजना गर्न तथा विद्यालय भित्र कुनै किसिमको अवाञ्छित कृयाकलाप हुन नदिने गरी विद्यालयलाई सुरक्षित क्षेत्र कायम गर्नु पर्नेछ ।

(२) तोकिए बमोजिम बाहेक कुनै पनि बालबालिकालाई विद्यालयबाट निष्काशन गर्न पाइने छैन ।

(३) विद्यालयमा अध्ययनरत बालबालिकालाई शारीरिक वा मानसिक यातना दिन वा दुर्व्यवहार गर्न पाइने छैन ।

(४) विद्यालय हाताभित्र कुनै पनि राजनीतिक दलको भेला सेमिनार गोष्ठी वा आमसभा गर्न पाइने छैन ।

(५) बालबालिकालाई बालबालिकासँग सम्बन्धित बाहेक अन्य कुनै पनि जुलुस, प्रदर्शन आदिमा सहभागी गराइने छैन ।

(६) उपदफा (१) बमोजिम सुरक्षित क्षेत्र कायम गर्दा विद्यालयले पालना गर्नु पर्ने शर्त तथा मापदण्ड तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४९. शैक्षिक परामर्श सेवा, विद्यालय बाहिरकोशिक्षण वा अन्य शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था (१) शैक्षिक परामर्शसेवा, त्रिज कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा वा पूर्व तयारी कक्षा ट्यूशन कक्षा, कोचिङ्ग कक्षा वा परीक्षा तयारी कक्षाको अनुमति लिने सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(२) विदेशी मुलुकको कुनै शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन अनुमति संघीय कानून अनुसार हुने छ ।

(३) उपदफा (१) र (२) को व्यवस्था विपरितको सञ्चालित शैक्षिक कार्यक्रम गाउँपालिकाले बन्द गर्ने छसाथैत्यस्तो संस्था वा शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चाचालकलाई कानून बमोजिम कारवाही गरिने छ ।

५०. प्रगतिबिबरण बुझाउनु पर्ने : प्रत्येक विद्यालयले प्रत्येक शैक्षिक सत्र सकिएको १ महिना भित्र तोकिए बमोजिमको विवरणहरू समावेश गरी वार्षिक प्रगति विवरण गाउँकार्यपालिकामा बुझाउनु पर्नेछ ।

५१. नियम, निर्देशिकार कार्यविधि बनाउने अधिकार: (१) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न गाउँपालिकाले अन्य विषयको अतिरिक्त देहायका विषयहरूमा आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

(क) विद्यालयको नामाकरण, झण्डा, चिन्ह र प्रार्थना,

(ख) विद्याललाई दिइने अनुदान,

(ग) आधारभूत शिक्षा उत्तिर्ण परीक्षा सञ्चालन,

(घ) अतिरिक्त तथा सह कार्यकलाप,

(ङ) विद्यार्थी भर्ना र विद्यार्थी सङ्ख्या सम्बन्धी,

(च) छात्रावासको अनुमति, स्वीकृति र सञ्चालन तथा अनुगमन,

(छ) विद्यालयको आय व्यय जाँच.

(ज) विद्यालयको किताब बही र अन्य कागजात तयार गर्ने तथा राख्ने तरिका,

(झ) विद्यालयको पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक तथा सन्दर्भ सामग्री (संघीय र प्रादेशिक कानूनको परिलक्षमा रहेर), (ञ) शिक्षक तथा विद्यार्थी आचारसंहिता,

(ट) विद्यालय तथा समुदायको पुस्तकालय तथा वाचनालय,

(ठ) शिक्षक, कर्मचारी तथा विद्यालय व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम,

(ड) भाषा शिक्षण, ट्यूशन सेन्टर, तयारी कक्षा वा अन्य यस्तै विद्यालय बाहिरका शिक्षा,

(ढ) विद्यार्थी सल्लाह, परामर्श, निर्देशन र सुरक्षा,

(ण) विद्यार्थी परिवहन,

(त) संस्थागत विद्यालयको सञ्चालनसम्बन्धी सम्पूर्ण विषयहरू,

(थ) गुठी/सहकारी विद्यालय सञ्चालन सम्बन्धी,

(द) स्रोतकेन्द्र र स्रोतव्यक्ति र

(ध) अन्य ऐनमा उल्लेखित विषयहरू

(२) यस ऐनको कार्यान्वयनको लागि उपदफा (१) बमोजिमको नियम अन्तर्गत रहेर गाउँ शिक्षा समितिले आवश्यक निर्देशिका तथा कार्यविधि बनाई लागू गर्न सकेछ ।

५२. संस्थागत विद्यालयको हकमा लागू नहुने : यस ऐनको दफा (३०), दफा (३१), दफा (३२), दफा (३३), दफा (३४), दफा (३५), दफा (३६), दफा (३७) र दफा (३८) संस्थागत विद्यालयको हकमा लागू हुने छैन ।

५३. संक्रमणकालीन व्यवस्था: (१) यस ऐनमा तोकिए बमोजिम हुने भनी व्यवस्था गरेको काम नियमावली नआउँदासम्म गाउँ शिक्षा समितिले आवश्यक कार्यविधि तोकिए सम्पादन गर्न सकेछ ।

५४. बाधा अडकाउ फुकाउने अधिकार: यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न कुनै बाधा-अडकाउ परेमा गाउँ कार्यपालिकाले त्यस्तो बाधा अडकाउ हटाउन आदेश जारी गर्न सकेछ र त्यस्तो आदेश यसै ऐन बमोजिम भएको मानिनेछ ।

५५. बचाउ र खारेजी : (१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा व्यवस्था भएका जति कुरामा यसै बमोजिम र यसमा नलेखिएको कुराको हकमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

(२) यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुराले पनि विद्यालयको सम्पत्तिहिना-मिना गरेको कसूरमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ अन्तर्गत कारवाही चलाउन बाधा पर्नेछैन ।